

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

8/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

4-jild, 8-maxsus son (Oktyabr, 2024). - 240 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Bezzod Xamidovich

QORAXONIYLAR DAVLATINI XRONOLOGIK DAVRIGA OID FIKR-MULOHAZALAR 9-15

Yakubov O'tkir Shermamatovich

SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA JAMOALASHTIRISH SIYOSATI VA

DEMOGRAFIK JARAYONLAR 16-20

Ahmedova Dilafruz Xusan qizi

МАКТУБЛАРДА ҚЎҚОН–ХИВА ХОНЛИКЛАРИ МУНОСАБАТЛАРИНИНГ

АКС ЭТИШИ (XIX АСР) 21-27

Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich

SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SURXON VOHASI IQTISODIY HAYOTIDA TEMIR YO'LLARNING

O'RNI 28-32

Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Bo'ronov Ismoiljon A'zamjon o'g'li

КИТОВАТ SAN'ATI 33-36

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Машарипов Озод

ҚАЙТА ИШЛАШ КОРХОНАЛАРИДА КОМПЛЕКС ИШЛАБ ЧИҚАРИШ

ҲИСОБИНИНГ МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ 37-51

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Rajabov Alisher Shavkatovich

MIRBOVO NAQSHBANDIY YASHAGAN DAVRDAGI IJTIMOIIY VA

MA'NAVIY MUHIT 52-55

Saidkulov Nuriddin Akramkulovich

BARQARORLIK MASALALARI: MUAMMOLAR, TALQINLAR VA YECHIMLAR 56-60

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Джалилова Сарварой Мехрожовна

ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ СЕМАНТИКИ ЦВЕТА В ФРАЗЕОЛОГИИ

УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА 61-66

Mirzakamolova Sadoqatxon Sayidaxmadovna,

SIYOSIY NUTQDA SAMIMIYLIK 67-72

Saidova Nodira Djahangirovna,

INGLIZ TILIDAGI YONG'IN XAVFSIZLIGIGA OID ATAMALARNI TASNIFLASH 73-77

Sulaymonov Bobir

ZAMONAVIY LUG'ATSHUNOSLIK YO'NALISHLARI VA TERMINOLOGIYASI 78-83

Faxriddinova Dilfuza

TABRIK NUTQIY AKTI HAQIDA 84-87

Xusainova Zebo Ikramovna
RUS, INGLIZ TILI MADANIYATINI TASHUVCHILARINING DIALOGIDA NUTQ ETIKETINING PRAGMATIK VA KOMMUNIKATIV XUSUSIYATLARNING NAMOYON BO‘LISHI 88-94

Karimova Vasila Vahobovna
“GENDER” – UMUMILMIY VA LINGVISTIK KATEGORIYA 95-99

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Фазилов Фарход Маратович
АНАЛИЗ ВОПРОСОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПНЫХ ДОХОДОВ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 100-112

Bobomurodov Farxod Boymurotovich
TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATIDA INSON HUQUQLARI, ERKINLIK LARI VA QONUNIY MANFAATLARINI HUQUQIY TA’MINLASHNING RETROSPEKTIV TAHLILI 113-123

Халиқулов Комолиддин Носирович
ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 124-129

Салимова Диёрахон Бахтиёржон кизи
ЛИЦА, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЕ ВОЗДУШНУЮ ПЕРЕВОЗКУ ПО ДОГОВОРУ ВОЗДУШНОЙ ПЕРЕВОЗКИ 130-135

Очилов Шермат Рашидович
ТЕРРОРИЗМГА ҚАРШИ КУРАШДА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА САМАРАДОРЛИГИ: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР ТАҲЛИЛИ 136-149

Abdullayeva Nodira Odil qizi
OILAVIY (MAISHIY) ZO‘RAVONLIK DAN NI MOYALASH HUQUQINING IJTIMOIIY-HUQUQIY TUSHUNCHASI VA MANBALARI 150-156

Одилов Муҳаммадрашодхон
КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЛАР ОБЪЕКТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 157-161

Ҳасанов Муҳриддин Ўроқбой ўғли
МЕХНАТ ОРГАНЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ОИД ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРИНИ БАРТАРАФ ҚИЛИШ БЎЙИЧА НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ 162-170

Rahmonov Jaloliddin
XXI ASRDA INVESTORLAR HUQUQLARINI NI MOYA QILISHNING RIVOJLANISHI: DAVLAT SUVERENITETI VA INVESTORLAR MANFAATLARINI MUVOZANATLASH 171-176

Камилов Ойбек Хамиджонович
Глобальные тенденции студенческой мобильности в контексте теорий миграционных исследований 177-182

Азизов Ниғмонжон Пардаевич, Абдуллаев Ғайратбек Ғайбуллаевич
МАНУ ҚОНУНЛАРИДА ЖИНОЯТ ВА ЖАЗО МАСАЛАЛАРИНИНГ ИФОДАЛАНИШИ 183-187

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Абутова Зульфия Жадигеровна
ПРИМЕНЕНИЕ ПЛАТФОРМЫ КАНООТ! В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЛЮСЫ И МИНУСЫ 188-195

<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> ПОСТРОЕНИЕ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО ПРОЦЕССА ТРИАТЛОНИСТОВ НА ЭТАПЕ СПОРТИВНОГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ В ГОДИЧНОМ ЦИКЛЕ ПОДГОТОВКИ	196-202
<i>Jabborova Dilafró'z Ismatullo qizi</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ESP TALABALARI YOZUV KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI	203-206
<i>Tursunov Adizjon Nurali o'g'li</i> BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH DARAJALARI VA BAHOLASH MEZONLARI	207-212
<i>Naimova Durdona Soxibovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KO'ZI OJIZ VA ZAIF KO'RUVCHI BOLALAR TA'LIM TIZIMI	213-217
<i>Hamroyeva Sevara Nasriddinovna, Izbosarov Baxriddin Faxriddinovich</i> "BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI STEM TA'LIMI DASTURI ORQALI O'QITISHDA EKSPERIMENT VA NAZARIY ASOSLARDAN FOYDALANIB O'QITISH METODIKASI" (MOLEKULALARNI TEZLIKLAR BO'YICHA TAQSIMOTI) MAVZUSI MISOLIDA)	218-222
<i>Shotemirov Sanjar Xolmo'min o'g'li</i> SHAXS NUTQIY FAOLIYATINING PEDAGOGIK VA METODOLOGIK TAHLILI	223-227
<i>Mустафоева Дурдона Асиловна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА	228-234
<i>Xoliqova Nargiza Abduvaliyevna</i> TALABALARNING TEXNIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI	235-239

Received: 10 October 2024
Accepted: 15 October 2024
Published: 25 October 2024

Article / Original Paper

EVOLUTION AND EFFECTIVENESS OF INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS IN COMBATING TERRORISM: ANALYSIS OF MODERN APPROACHES AND PROSPECTS

Ochilov Shermat Rashidovich,
Independent Researcher of TSUL
E-mail: ochilov.shermat00@mail.ru

Abstract. This article analyzes the international legal framework for combating terrorism and the stages of its development. The author examines the evolution of international legal mechanisms for combating terrorism, dividing it into three periods: the early period (up to the 1970s), the middle period (1980-2000), and the modern period (from 2001 to the present). Important international documents adopted in each period, their significance and impact are examined in detail. The article analyzes conventions adopted within the UN framework, particularly the Convention for the Suppression of Terrorist Bombings, the Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism, and other documents. Documents adopted by regional organizations are also considered. The author identifies shortcomings in existing international legal mechanisms and proposes ways to improve them. Specifically, the adoption of new conventions on preventing radicalism and extremism, protecting human rights in the context of counter-terrorism, protecting children and youth from recruitment into terrorist organizations, and combating the spread of terrorist materials on social networks is proposed. The article substantiates the need to improve the international legal framework for combating terrorism and strengthen international cooperation in this field.

Keywords: Counter-terrorism, international law, UN conventions, international cooperation, legal mechanisms, global security.

ТЕРРОРИЗМГА ҚАРШИ КУРАШДА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА САМАРАДОРЛИГИ: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР ТАҲЛИЛИ

Очиллов Шермат Рашидович,
ТДЮУ мустақил тадқиқотчиси

Аннотация. Ушбу мақолада терроризмга қарши курашнинг халқаро-ҳуқуқий асослари ва уларнинг ривожланиш босқичлари таҳлил қилинган. Муаллиф терроризмга қарши курашнинг халқаро-ҳуқуқий механизмлари эволюциясини уч даврга бўлиб ўрганади: илк давр (1970-йилларгача), ўрта давр (1980-2000 йиллар) ва замонавий давр (2001 йилдан ҳозиргача). Ҳар бир даврда қабул қилинган муҳим халқаро ҳужжатлар, уларнинг аҳамияти ва таъсири батафсил кўриб чиқилган. Мақолада БМТ доирасида қабул қилинган конвенциялар, хусусан Бомбали терроризмга қарши кураш тўғрисидаги конвенция, Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисидаги конвенция ва бошқа ҳужжатлар таҳлил қилинган. Шунингдек, минтақавий ташкилотлар томонидан қабул қилинган ҳужжатлар ҳам кўриб чиқилган. Муаллиф мавжуд халқаро-ҳуқуқий механизмларнинг камчиликларини аниқлаб, уларни такомиллаштириш бўйича таклифлар берган. Хусусан, радикализм ва экстремизмни олдини олиш, терроризмга қарши курашда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, болалар ва ёшларни террористик ташкилотларга ёлланишдан ҳимоя қилиш, ижтимоий тармоқларда террористик материалларни тарқатишга қарши кураш бўйича янги конвенциялар қабул қилиш таклиф этилган. Мақолада терроризмга қарши курашнинг халқаро-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш ва бу соҳада халқаро ҳамкорликни кучайтириш заруриги асослаб берилган.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI8Y2024N20>

Терроризмга қарши халқаро курашнинг моддий ва ҳуқуқий асосини ҳам универсал, ҳам минтақавий даражадаги турли-туман ҳуқуқий ҳужжатлар ташкил этади. Уларнинг барчаси «ушбу масаланинг барча жиҳатларини ўз ичига олган кенг қамровли ҳуқуқий базанинг мавжудлигини таъминлаш мақсадида терроризмнинг барча кўринишларининг олдини олиш, унга чек қўйиш ва унга барҳам бериш»дек ягона мақсадни амалга оширишга қаратилган[1]. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти тизимининг терроризмга қарши конвенцияларида, БМТ Бош Ассамблеяси ва БМТ Хавфсизлик Кенгашининг резолюцияларида (... қоидаларига риоя қилиш, ... ва ҳоказо) бажариш зарурлиги БМТ шафелигида яратилган турли антитеррор ҳужжатларининг қонуний талабларида кўрсатилган[2]. Минтақавий аксилтеррор конвенциялари ўз матнларида терроризмга қарши кураш муносабати билан қабул қилинган БМТ тизимининг ҳуқуқий ҳужжатлари қоидаларини бевосита ҳисобга олади[3,4].

Глобаллашув ва технологик тараққиёт шароитида террористик ташкилотлар ва террористик гуруҳлар ўз мақсадларини амалга ошириш учун янги воситалар ва усулларни вужудга келиши, терроризмга қарши курашни тобора қийинлаштирмоқда. Терроризмга қарши курашни халқаро даражада тартибга солиш давлатлар, халқаро ташкилотлар ва бошқа манфаатдор томонлар ўртасида ҳамкорликни тартибга солиш бўйича халқаро майдонда бир қанча халқаро ҳужжатлар қабул қилинди. Хусусан, хавфсизлик ва тинчликка қарши таҳдид ҳисобланган терроризмга қарши курашда халқаро-ҳуқуқий асосларни ёритиб беришда албатта даврларга бўлиб ўрганиш муҳим ҳисобланади. Бу даврлаштиришни фикримизча илк давр, ўрта давр ва замонавий даврга бўлиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Илк давр, Терроризм масаласи 1972 йилгача Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг доимий равишда кун тартибидаги масала ҳисобланмаган. Аммо терроризм масаласи БМТда 1972 йилгача кўрилмаган ва ўрганилмаган деган фикрдан йироқмиз. Чунки, терроризм 1948 йил сентябрь ойида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Хавфсизлик Кенгаши 57-сонли резолюциясида биринчи бор тўхталиб ўтилган [5]. Шунингдек, 1950 йилларда Халқаро ҳуқуқ комиссияси томонидан тайёрланган «Инсон тинчлиги ва хавфсизлигига қарши жиноятлар тўғрисидаги кодекс лойиҳаси»нинг маърузасида терроризм ҳақида бир неча фикрлар билдирилди. 1951 йилдаги Халқаро ҳуқуқ комиссиясининг учинчи сессиясида кодекс лойиҳасининг 2(6)-моддасида терроризм агрессив ҳаракат, хусусан, «давлат ҳокимияти органлари томонидан бошқа давлатда террорчилик фаолиятини амалга ошириш ёки рағбатлантириш ёки давлат ҳокимияти органлари томонидан бошқа давлатда террорчилик ҳаракатларини амалга оширишга қаратилган уюшган фаолиятга қўллаб-қувватлаш» [6] деб таъриф берилди.

Терроризм масаласи 1960 йилларда «Давлатлар ўртасидаги дўстона муносабатлар ва ҳамкорлик тўғрисида халқаро ҳуқуқ принциплари декларацияси» контекстида яна бир-бор кўтарилди[7]. Мазкур декларация 1970 йил БМТ Бош Ассамблеясининг 2625-сон Резолюцияси билан қабул қилинди. Давлатлар ўртасида

дўстона муносабатларни ўрнатишни мақсад қилган декларацияда терроризм тушунчаси тўлиқ ёритиб берилмаган бўлсада, ҳукуматларни террорчилик ҳаракатларини содир этишдан ёки бошқа давлатда у билан боғлиқ фаолиятда қатнашишдан, шунингдек, бундай фаолиятни рағбатлантиришдан бош тортишни талаб қилди [8].

Эдвард Лак (Edward Luck) фикрича 1960 йилларда самолётларни олиб қочиш, ўғирлаш ва улар гаровга олиш жиноят тури жуда ривожланиб бориши натижасида. БМТнинг терроризмга қарши кураш ҳаракатларини ихтисослашган ташкилотлари орқали амалга оширган бўлсада, БМТни халқаро ташкилот сифатида терроризмга қарши курашдаги иштироки янги суръатга олиб чиқди [9]. Бунда Халқаро фуқаро авиацияси ташкилоти (ИКАО) 1960 йилларда БМТнинг терроризмга қарши кураш ҳаракатларининг марказий бўғинига айланди. Натижада, 1963 йилда Ҳаво кемасининг бортида содир этилган жиноятлар ва бошқа ҳаракатлар тўғрисидаги Конвенцияси (Токио конвенцияси) [10] қабул қилинди. Токио конвенциясидан етти йил ўтиб 1970 йилда Ҳаво кемаларини ноқонуний эгаллаб олишга қарши Конвенция (Гаага конвенцияси) [11] тасдиқланди.

Жойнер С (Joynes, С.) нинг таъкидлашича Токио конвенцияси нафақат жиноят рўйхатга олинган давлатда юрисдикцияни белгилаш, балки томонларни «рўйхатга олинган давлат сифатида жиноятлар устидан юрисдикцияни белгилаш учун зарур чораларни кўриш» мажбуриятини юклаган биринчи БМТ ҳужжати эди [12].

1970 йилда қабул қилинган Гаага конвенцияси Токио конвенциясига асосланган бўлиб, у «ноқонуний қўлга олиш» ҳаракатини белгилаши ва гумон қилинган жиноятчиларни экстрадиция қилиш тўғрисидаги қоидаларни ўз ичига олганлиги билан ажралиб туради. Бироқ, Гаага конвенцияси давлатлар зиммасига жиноий жавобгарликка тортиш мажбуриятини юкламади, балки жиноят ишини фақат тергов органларига топшириш мажбуриятини юклади, жиноий ишни тергов қилиш уни судга юбориш ва судда кўриб чиқиш масаласини давлатлар ўзи ҳал қилиши керак эди. Шунингдек, мазкур халқаро ҳужжат БМТнинг *aut dedere aut judicare* — экстрадиция қилиш ёки жиноий жавобгарликка тортиш тамойилига асос солди. Шу йилларда, ҳаво кемаларини ўғирлаш билан бир қаторда уларни йўқ қилиш (портлатиш) каби жиноий ҳаракатлар тобора кўпроқ муаммога айланиб борди. Жойнер С бундай ҳолатга муносабат билдириб шуни таъкидлайдики, «1967 йилдан 1979 йилгача террорчилар ҳаво кемалари бортига бомба қўйиш орқали бир нечта самолётни йўқ қилишди» [12].

Ушбу террористик жиноятларга қарши кураш ва уларни олдини олиш мақсадида БМТ томонидан 1971 йилда «Фуқаро авиацияси хавфсизлигига таҳдид солувчи ғайриқонуний актларга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция (Монреал конвенцияси) қабул қилинди. Гаага ва Токио конвенциялари сингари, Монреал конвенцияси ҳам юрисдикция, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолияти ва экстрадиция бўйича мажбуриятларни ўз ичига олади. Конвенция 1-моддасида бевосита конвенция доирасида жавобгарликка тортилиши мумкин бўлган жиноятлар санаб берилди. Унга кўра «агар таҳдид парвоз пайтида ҳаво кемаси бортида бўлган шахсга нисбатан амалга оширилса ва бу таҳдид ҳаво кемаси хавфсизлигига таҳдид солиши мумкин бўлса ёки ҳаво кемасини ишдан чиқариш ва бу парвоз пайтида унинг хавфсизлигига таҳдид солса ёки сомалиётни йўқ қилиши мумкин бўлган ҳар қандай модда ёки қурилмаларни бортга

олиб кириш, ўрнатиш ва шу таҳдидларни содир этиш учун ҳаракатларни амалга оширса» [13]. Юқорида номи кўрсатилган конвенциялар БМТнинг террорчиликка қарши курашни амалга оширишнинг илк даврларига тўғри келади лекин бу конвенциялар террорчилик ҳаракатларини жавобгарликка тортиш учун етарли ҳуқуқий ҳуқуқий асосни яратиб бермади.

1972 йилдан 1980 йилларнинг ўрталарига қадар Бирлашган Миллатлар Ташкилоти терроризмга қарши кураш икки хил йўналишда амалга оширди. Биринчидан, ташкилотда терроризм тушунчасига аниқ яхлит жавоб сифатида тасвирланган бўлса, иккинчисидан, муаммони ҳал қилишга йўналтирилган эди. Шу ўринда М.Левит (Levitt, M.G.) шундай таъкидлайди, бу икки йўналишдан асосий кўзланган масала албатта, «терроризмни бостириш ва унинг ҳар қандай кўринишларига қарши кураш бўйча ҳуқуқий механизмларини бирхиллаштириш учун асос сифатида ягона, кенг қамровли стандартни ишлаб чиқишга қаратилган» яхлит ёндашув амалга ошириш эди [14].

БМТ томонидан чиқарилган конвенциялар натижасида олиб борилган кенг қамровли ҳаракатлардан сўнг ҳаво кемаларини олиб қочиш, уларни йўқ қилиш каби террористик ҳаракатлар билан бир қаторда яна бир террористик жиноятга қарши кураш ва уни олдини олиш халқаро ҳамжамият учун муҳим аҳамият касб этишни бошлади. Лотин Америкасидаги Марксистик экстремистлардан тортиб Хартумдаги фаластинлик террорчиларгача бўлган террористик ташкилотлар дипломатларни (элчилар, халқаро ташкилотлар вакиллари, давлатларнинг халқаро ташкилотлардаги вакиллари каби иммунитетга эга бўлган шахслар) сиёсий қурол сифатида ўғирлаш, уларни гаровга олиш ва шу каби бир қанча жиноятлар барча мамлакатлар диққатини жалб қилишнинг самарали воситаси эканлигини англадилар. Мисол учун 1968 йилда Америка Қўшма Штатлари элчиси жон Гордон Мейн ... хизмат машинасидан қочишга уринганида, орқасидан автоматдан отиб ўлдирилган ва ва 1969 йил сентябрь ойида АҚШнинг Бразилиядаги элчиси Бурк Элбрик ўғирлаб кетилган ва фақат ўн беш маҳбус озод қилинганидан кейин озод қилинган [15]. АҚШ элчиси Элбрикни ўғирлаб кетилганидан бир йил сал кўпроқ вақт ўтгач, Швецария, Япония ва Қўшма Штатлар вакили бўлган яна учта дипломат бразилиялик террорчилар томонидан ўғирлаб кетилган ва фақат Бразилия ҳукумати томонидан ушлаб турилган 130 чап қанот партизанлари озод қилинганидан кейин озод қилинган эди [15]. Натижада, 1973 йил 12 декабрда «Халқаро ҳимоядан фойдаланувчи шахсларга, шу жумладан дипломатия агентларига қарши жиноятларнинг олдини олиш ва бундай жиноятлар учун жазолаш тўғрисида»ги Конвенция қабул қилинди. Ушбу конвенцияда, халқаро ҳимоядаги шахслар рўйхати ва юрисдикция белгилаб берилди.

БМТда терроризмга қарши курашишни ўзида акс эттирган яна бир қабул қилинган конвенциялардан бири бу албатта 1979 йилда қабул қилинган «Одамларни гаровга олишга қарши кураш тўғрисида»ги Халқаро Конвенция ҳисобланади. Гаровга олиш террористик жинойий ҳаракат ҳам 1970 йилларнинг ўрталарига келиб террорчилар томонидан қуролга айлантирилди. Ушбу конвенция ҳам юқоридаги фуқаро авиацияси ва халқаро миқёсда ҳимояланадиган шахслар қарши содир этиладиган террористик жиноятларга қарши кураш тўғрисидаги конвенциялар каби алоҳида соҳавий терроризмининг олдини олишга қаратилган яна бир конвенция бўлди.

Юқоридаги конвенцияларда гаровга олиш жиноятига ўхшаш қоидалар мавжудлигини ҳисобга олсак, ушбу жиноятни жинойий жавобгарликка тортиш янгилик эмас эди.

Терроризмга қарши кураш борасидаги халқаро ҳужжатлар ривожланишининг **иккинчи босқичи** (*ўрта давр*) 1980-2000 йилларни ўз ичига олади. Э.Шмидтнинг фикрича бу даврга келиб совуқ урушнинг тугаши натижасида дўстона сиёсий муҳитни яратилди [16]. Муаллифнинг фикрини давом эттириб фикримизча совуқ урушдан кейинги давр Бирлашган Миллатлар Ташкилоти доирасида терроризм билан боғлиқ масалаларда ҳамкорлик қилиш учун қулай муҳит яратди деб ҳисоблаймиз. Бундан ташқари, мустақилликка эришга собиқ мустамлака давлатлар ҳукуматлари терроризмни халқаро даражадаги таҳдид сифатида кўра бошладилар. Бу фикримизни К.Стилес ҳам қўллаб-қувватлаб шундай деб ёзди, «янги мустақил давлатлар террористик ташкилотларни ўзларига нисбатан таҳдид деб билишди» [17].

Ўрта даврда БМТда терроризмга қарши кураш бўйича бир нечта конвенция ва протоколлар қабул қилинди. Ва бу конвенция ва халқаро ҳужжатлар бевосита терроризмнинг алоҳида-алоҳида турларига қарши курашни ўз ичига қамраб олган ҳужжатлар ҳисобланади. Хусусан, 1988 йилда «Денгиз кемачилиги хавфсизлигига таҳдид солувчи ғайриқонуний актларга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция, «Континентал шельфда жойлашган стационар платформалар хавфсизлигига қарши ноқонуний хатти-ҳаракатларга қарши кураш тўғрисида»ги Протокол, Халқаро фуқаро авиациясига хизмат кўрсатувчи аэропортларда ноқонуний зўравонлик ҳаракатларига қарши тўғрисидаги «Фуқаро авиацияси хавфсизлигига таҳдид солувчи ғайриқонуний актларга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенциясига Қўшимча протокол, 1997 йилда «Бомбали терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция ва 1999 йилда «Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисида»ги халқаро Конвенция каби халқаро ҳужжатларни келтириш мумкин. Санаб ўтилган халқаро ҳужжатлар билан бир қаторда 1991 йилда Халқаро фуқаро авиацияси ташкилоти томонидан қабул қилинган «Пластик портловчи моддаларни аниқлаш мақсадида уларни маркалаш тўғрисида»ги Конвенцияни ҳам халқаро ҳуқуқда бевосита терроризм ва унинг ҳаракатларини чеклашга қаратилган халқаро ҳужжат деб қабул қилишимиз мумкин.

Денгиз кемачилиги хавфсизлигига таҳдид солувчи ғайриқонуний актларга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция қабул қилинишига 1985 йилда фаластинлик жангарилар томонидан Ўрта ер денгизида «Ахилле Лауро» круиз кемасининг ўғирлаб кетилиши ва америкалик йўловчининг ўлдирилиши океан кемаларига қарши террорчилик ҳужумлари учун қўлланиладиган махсус шартномани ишлаб чиқиш учун муҳим аҳамиятга эга бўлди [18]. Ушбу конвенция ҳам 1977 йилда қабул қилинган «Одамларни гаровга олишга қарши кураш тўғрисида»ги Халқаро Конвенциясида бўлгани каби, преамбулада терроризм таҳдиди ҳақида қоида белгиланди. Унга кўра, Конвенцияга аъзо давлатлар «беғуноҳ одамларнинг ҳаётини хавф остига қўювчи ёки уларнинг ҳаётдан маҳрум қилувчи, асосий эркинликларни хавф остига қўювчи ва инсон кадр-қимматига жиддий тажовуз қилувчи ҳар қандай кўринишдаги террорчилик ҳаракатларининг бутун дунё бўйлаб авж олишидан чуқур хавотирда» эканлиги белгилаб қўйилди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг терроризмга қарши позицияси 1985 йилда 40/61-сонли резолюцияси [19] қабул қилингандан кейин ўзгарди. БМТ

томонидан қабул қилинган олдинги резолюцияларда террористик зўравонликнинг кучайиши ҳақида «чуқур афсусланиш» ва хавотирлар билдирилган бўлсада, 1985 йилда қабул қилинган резолюция биринчи марта «терроризмнинг барча ҳаракатлари, усуллари ва амалиётлари, қаерда ва ким томонидан содир этилган бўлса, шу жумладан давлатлар ўртасидаги дўстона муносабатларни хавф остига қўядиган жиноятлар сифатида сўзсиз қораланди.

Айнан мазкур даврда БМТдан ташқари терроризмга қарши кураш борасида бошқа халқаро ташкилотларда ҳам конвенциялар қабул қилинганлигини кўришимиз мумкин. Халқаро фуқаро авиацияси ташкилоти (ИКАО) томонидан 1991 йилда қабул қилинган «Пластик портловчи моддаларни аниқлаш мақсадида маркировка қилиш тўғрисида»ги Конвенция [20] терроризмга қарши курашиш ва фуқаро авиацияси хавфсизлигини оширишга қаратилган муҳим халқаро ҳуқуқий воситадир.

Аммо, конвенциянинг қабул қилиниши бир қатор муваффақиятларга эришган бўлишига қарамай, бугунги техника технология ривожланиб бораётган асрда террористик таҳдидларнинг ўзгарувчан табиати конвенция механизмларини доимий равишда замонга мослаштириш ва такомиллаштиришни талаб қилади. Бунда, конвенция истиқболларини белгилашда мониторинг ва ҳисобот бериш механизмларини кучайтириш, бошқа халқаро ҳужжатлар билан интеграция ва рақамли даврга мослашиш билан боғлиқдир.

Терроризмга қарши кураш борасидаги халқаро ҳужжатларни қабул қилиш терроризмнинг ҳар бир соҳаси доирасида амалга оширилди. Хусусан, БМТнинг 1997 йилда «Бомбали терроризмга қарши конвенция»си қабул қилинди. Ушбу конвенция 2001 йил 23 майда кучга кирган ва Конвенция терроризмга қарши кураш соҳасида халқаро ҳуқуқни ривожлантиришда муҳим қадам бўлди. Конвенцияни қабул қилиш орқали БМТ давлатлар ўртасида бомбали терроризмининг олдини олиш, уларни содир этган шахсларни тергов қилиш ва адолатли жазони таъминлаш орасидаги халқаро ҳамкорликни мустаҳкамлашни мақсад қилган эди. «Бомбали терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги халқаро Конвенциянинг қабул қилиниши терроризмга қарши курашиш соҳасида халқаро ҳуқуқнинг узоқ давом этган ривожланиш жараёни натижаси бўлди. Ушбу конвенцияни қабул қилиш учун махсус халқаро ҳуқуқий воситани ишлаб чиқиш бир қатор омиллар ва ҳодисалар билан боғлиқ эди.

Конвенцияни қабул қилиш таклифи АҚШ томонидан, 1996 йил биринчи марта Парижда бўлиб ўтган G7 Вазирлар йиғилишида илгари сурилди ва у ерда бошқа йирик саноатлашган мамлакатлар томонидан қўллаб – қувватланди. АҚШ томонидан илгари сурилган таклифда 1990 йилдан давом этиб келаётган портловчи қурилмалардан фойдаланган ҳолда бир қатор йирик террористик ҳужумларга қарши курашда халқаро ҳамкорликни кучайтириш зарурлигини таъкидланди. Энг муҳим воқеалар қаторига 1993 йилда Нью-Йоркдаги жаҳон савдо марказидаги портлаш ва 1995 йилда Оклахома Сити портлашлар асос сифатида келтирилди [21]. Натижада 1996 йил 17 декабрдаги 51/210-сонли [22] резолюция билан Бош Ассамблея Бомбали терроризмга қарши кураш бўйича халқаро конвенцияни ишлаб чиқиш учун махсус қўмита тузди.

Умумий маънода ушбу конвенциянинг қабул қилиниши терроризмнинг тури сифатида бомбали терроризмга қарши курашда муҳим халқаро ҳуқуқий ҳужжат сифатида муносиб ўринга эга. Аммо конвенция қарши курашувчи бомбали терроризм

бўйича ҳамкорлик албатта бугунги янги муаммоларга ва таҳдиднинг ўзгарувчан табиатига жавобан ривожланишда давом этиши керак деб ҳисоблаймиз. Бундай халқаро ҳамкорликни ривожлантиришнинг муҳим йўналишларидан бири бу профилактика чораларини кучайтиришдир. Фикримизча, бу турдаги терроризмга қарши курашнинг келажаги аллақачон содир этилган ҳаракатларга жавоб беришда эмас, балки уларнинг олдини олишга қаратилган бўлиши керак.

Ушбу турдаги терроризм соҳадаги истиқболли йўналишлар сифатида қуйидагилар келтириш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Хусусан:

- a) халқаро миқёсда терроризм ҳақида эрта огоҳлантириш тизимларини ривожлантириш;
- b) давлатлар ўртасида терроризм билан боғлиқ ҳар қандай маълумотларини алмашишни кучайтириш;
- c) катта маълумотларни таҳлил қилиш ва потенциал таҳдидларни аниқлаш учун сунъий интеллектдан фойдаланиш;
- d) портловчи моддаларни аниқлашнинг нанотехнологиялардан фойдаланиш орқали янги усулларини ишлаб чиқиш;
- e) терроризмга қарши комплекс стратегияларни ишлаб чиқиш учун ҳукуматлар, халқаро ташкилотлар, бизнес ва академик ҳамжамият ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш;
- f) давлатлар томонидан терроризмга қарши курашиш соҳасидаги халқаро мажбуриятларининг бажарилишини таъминлаш механизмларини кучайтириш;
- g) террористик жиноятлар бўйича халқаро юрисдикцияни ривожлантириш, шу жумладан халқаро жинойий суд юрисдикциясини кенгайтириш;

Умуман, бомбали терроризмга қарши курашда халқаро ҳамкорликни ривожлантириш истиқболлари профилактика чораларини кучайтириш, технологик инновациялар, ҳуқуқий механизмларни такомиллаштириш ва нодавлат ташкилотларнинг ролини кучайтиришни орқали комплекс ёндашувлар ишлаб чиқиш билан тавсифланади.

Бундан ташқари, ўзининг узоқ йиллик тарихи давомида БМТ Бош Ассамблеяси терроризмга қарши курашиш билан боғлиқ бир қатор халқаро ҳужжатларни қабул қилди. 1999 йилда «Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция қабул қилингунга қадар, ушбу халқаро шартномалар террористик ҳужумлардан кейин ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлди, асосан юрисдикциядаги бўшлиқларни бартараф этиш ва террорчиларни жавобгарликка тортишга қаратилган эди. Форгет Л ва Неси Гнинг таъкидлашича, ушбу конвенция ҳатто терроризмнинг таърифини ҳам ўз ичига олади [23,24]. Дарҳақиқат, Конвенция олдинги қабул қилинган гаровга олиш ёки бомба қўйиш каби муайян фаолиятни жинойий жавобгарликка тортиш билан боғлиқ эмас, аксинча, бундай ҳаракатларни молиялаштиришга ва терроризмни олдини олишга қаратилган.

Терроризмни молиялаштиришнинг ўзи террористик ҳаракат эмаслиги сабабли, мутахассисларда жиноятнинг аниқ таркибини ва банклар, пул ўтказмалари хизматлари каби институционал механизмларнинг ишлаш тартибини аниқлашда бир қатор тортишувларга сабаб бўлди [25].

1998 йилда Франция ташқи ишлар вазири Хуберт Видрике халқаро ҳамжамятни терроризмни молиялаштириш учун жиноий жавобгарликка тортишга чақирди [26]. Ўша пайтда француз таклифи қанчалик инновацион кўринмасин, ғоя янги эмас эди. Ушбу жиноятга қарши кураш борасидаги таклифлар аввало 1996-йилда БМТ Бош котиби томонидан илгари сурилган эди. У “террористик мақсадлар учун маблағ йиғиш терроризмга қарши курашнинг мавжуд ҳуқуқий базаси қамраб олмайдиган мавзулардан бири эканлигини ва Бош Ассамблеяга ушу жиноятга қарши курашиш бўйича янги халқаро шартномани қабул қилишни кўриб чиқишни таклиф қилди” [25].

1999 йилда қабул қилинган «Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисида»ги конвенция ҳам «Бомбали конвенцияга қарши кураш тўғрисида»ги конвенция каби 1-моддада конвенция билан қамраб олиниши мумкин бўлган терминлар таърифи белгиланган бўлса, 2-моддада жиноят таркиби белгиланган.

«Бомбали терроризмга қарши» Конвенция ва «Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенцияларнинг қабул қилинишининг халқаро ташкилот сифатида БМТнинг терроризмга қарши кураш борасидаги босқичма-босқич курашининг давоми сифатида қарашимиз мумкин. Албатта, конвенциялар аввалги қабул қилинган халқаро ҳужжатлар намуналарига тўлиқ мос келиши ва айрим нормаларнинг қайтарилиши билан бир қаторда ўзига хос янгиликларни ҳам белгилаб берди. Умуман олганда, иккала Конвенцияда ҳам «терроризм»га қарши кураш воситаси сифатида қабул қилинган. Аниқроғи, «Терроризмни молиялаштиришга қарши кураш тўғрисида»ги Конвенция БМТнинг терроризмга нисбатан умумий ёндашувларни қўллаш орқали халқаро даражада аъзо мамлакатлар учун терроризмга қарши кураш борасидаги қонунчиликни янада такомиллаштиришга хизмат қилувчи биринчи муваффақиятли уриниши бўлди.

Шунга қарамай, терроризмга қарши кураш борасидаги босқичма-босқич олиб борилаётган саъй-ҳаракатлар терроризмни барча кўринишларига нисбатан жиноий жавобгарликка тортишга имкон бермайди ва шунинг учун ҳам бугунги кунда, терроризмга қарши кураш ва уни олдини олиш бўйича кенг қамровли, ягона конвенция қабул қилишга бўлган эҳтиёж сақланиб қолмоқда.

2001 йил 11 сентябрь воқеалари терроризмга қарши кураш борасидаги халқаро ҳуқуқий нормаларни *замонавий даврини* бошлаб берди. Халқаро тинчлик ва хавфсизликни сақлаш вазифаси юкланган БМТнинг Хавфсизлик Кенгаши терроризмга қарши кураш борасида глобал дастурларни ишлаб чиқишда муҳим координатор вазифасини бажарди. Хавфсизлик Кенгашининг терроризмга қарши кенг қамровли саъй-ҳаракатлари 2001 йил 11 сентябрдан кейин қабул қилинган 1373-сонли [27] резолюцияга асосланади. Ушбу резолюция аъзо давлатларни терроризмга қарши курашда ҳамкорлик қилишга, «террористик ҳаракатларни режалаштириш, тайёрлаш ёки содир этишнинг олдини олишга ва уларни жазолашга» чақирди. Шунингдек қарор орқали террористик фаолиятни молиялаштиришнинг олдини олиш ва давлатлардан бошқа давлатларга терроризм билан боғлиқ маълумотларни алмашиш чораларни кўришни талаб қилади.

Лаборденинг фикрича, ушбу резолюция ҳаттоки давлатлардан ўз ҳудудларидан бошқа давлатлар ёки ўз фуқароларига нисбатан террорчилик фаолияти учун фойдаланишга тўсқинлик қилишни ва террорчилик ҳаракатларини молиялаштириш,

режалаштириш, қўллаб-қувватлаш ёки террористик ҳаракатларни амалга оширишга қодир бўлган шахсларга бошпана беришни рад этишни ҳам ўзи ичига олади деб таъкидлайди [28].

Хавфсизлик Кенгашининг 1373-сон резолюциясига қўшимча равишда 2005 йилда Кенгашнинг 1624-сон [29] Резолюцияси қабул қилинди. Ушбу резолюция орқали Кенгаш террористик ҳаракатларга ундаш ва турли таҳдидларни жиноят сифатида киритди ва давлатлардан мазкур ҳаракатларга нисбатан зарур чоралар кўришни талаб қилди. Бундай ҳаракатларни жиноят сифатида киритилиши одил судлов тизими заиф бўлган мамлакатларда ушбу турдаги ҳуқуқбузарликлар сиёсий мақсадларда ишлатилиши ва инсон ҳуқуқлари соҳасидаги халқаро меъёрларга зид бўлиши мумкинлиги билан изоҳланади. Инсон ҳаётини ҳимоя қилиш мақсадида, бу террористик ҳужумлар ва шафқатсизликнинг барча кўринишларига тайёргарликларни тўхтатиш инсоннинг асосий ҳуқуқи бўлган ҳаёт хавфсизлигини таъминлаш учун жуда муҳим деган фикрни қўллаб-қувватлайди.

Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек, терроризмга қарши кураш бўйича халқаро-ҳуқуқий нормаларни ривожланиши фақат терроризмга қарши кураш эмас балки терроризмнинг ҳар қандай кўринишларига қарши кураш фонида ҳам ривожланиб борди. Хусусан, замонавий дунёда ядровий терроризм таҳдиди халқаро хавфсизликнинг энг жиддий муаммоларидан бирига айланиб улгурди. Ядровий терроризмнинг потенциал оқибатлари ҳалокатли бўлиши ҳеч кимга сир эмас, бу нафақат бевосита барқарор ривожланиш мақсадларига таъсир қилади, балки глобал иқтисодиёт ва атроф-муҳитга узоқ муддатли таъсир кўрсатиши билан боғлиқдир. Ушбу кучайиб бораётган таҳдидга жавобан халқаро ҳамжамият бир қатор ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқди, уларнинг асосийларидан бири «Ядро терроризмига қарши кураш тўғрисида»ги халқаро конвенциядир. БМТ Бош Ассамблеяси томонидан 2005 йил 13 апрелда қабул қилинган ва 2007 йил 7 июлда кучга кирган ушбу Конвенция ядровий терроризмга қарши курашиш учун кенг қамровли ҳуқуқий базани яратиш йўлидаги муҳим қадамдир. Конвенция ишлаб чиқиш ва уни қабул қилиш устида иш 1996 йилда БМТ Бош Ассамблеясининг 51/210 резолюцияси [30] билан ташкил этилган махсус қўмита ўз иш фаолиятини амалга оширган. Конвенцияни ишлаб чиқиш жараёни қарийб ўн йил давом этди, бу масаланинг мураккаблиги ядро хавфсизлигига турли манфаатлар ва ёндашувларга эга бўлган давлатлар ўртасида келишувга эришиш зарурлигини билан боғлиқдир.

Фикримизча, конвенцияни амалиётга жорий этиш билан боғлиқ муаммоларга бевосита ушбу халқаро ҳужжат асосан ядровий терроризм ҳаракатларини жиноий жавобгарликка тортиш ва жазолашга қаратилган бўлиб, унинг олдини олиш ва профилактика чораларига камроқ эътибор қаратилганлигидир. Яъни, конвенция бевосита давлатларни профилактика соҳасида ҳамкорликка чақирсада, лекин бу ҳамкорлик ва профилактиканинг механизмларини тақдим этмайди. Бироқ, бугунги таҳдидларнинг ўзгарувчан табиати, технологик ўзгаришлар ва геосиёсий мураккабликлар конвенциянинг самарадорлигига янги муаммоларни келтириб чиқармоқда. Унинг долзарблиги ва самарадорлигини сақлаб қолиш учун Конвенцияни замонавий воқеликка мослаштириш, амалга ошириш механизмларини мустаҳкамлаш ва давлатларнинг иштирокини кенгайтириш имкониятларини кўриб чиқиш зарур.

Юқорида таҳлил этилган қатор терроризмга қарши курашувчи ва унга қарши курашиш борасида ўзаро ҳамкорликни қўллаб-қувватловчи халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлардан ташқари замонавий даврда кўптомонлама, икки томонлама стратегия, дастурлар ва турли ташаббуслар (БМТнинг Глобал терроризмга қарши кураш стратегияси (2006), Молиявий чоралар бўйича махсус гуруҳ (ФАТФ) тавсиялари, Глобал терроризмга қарши форум томонидан қабул қилинган қатор тавсиялар, Европа Иттифоқи Терроризмга қарши кураш стратегияси (2005), Европа хавфсизлик ва ҳамкорлик ташкилотининг Терроризмга қарши кураш бўйича ҳаракат режаси (2001) НАТО ташкилотининг Терроризмга қарши кураш бўйича ҳаракат режаси (2002) ва давлатлар ўртасида тасдиқланган, келишилган икки томонлама дастур ва ташаббуслар) ҳам муҳим ўрин эгаллади.

БМТнинг Глобал терроризмга қарши стратегияси (кейинги ўринларда стратегия деб юритилади) БМТ Бош Ассамблеяси томонидан 2006 йил 8 сентябрда қабул қилинган. Стратегия тўртта устувор йўналишни белгилайди:

- 1) Терроризмнинг тарқалишига олиб келувчи шарт-шароитларни бартараф этиш;
- 2) Терроризмнинг олдини олиш ва унга қарши курашиш;
- 3) Давлатларнинг терроризмга қарши курашиш салоҳиятини ошириш ва БМТнинг бу борадаги ролини кучайтириш;
- 4) Терроризмга қарши курашда инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилиш ва қонун устуворлигини таъминлаш.

Бош Ассамблея стратегияни амалиётга жорий этилишини мониторинг қилиш ва баҳолашда муҳим рол ўйнайди. Стратегияни қабул қилиш тўғрисидаги резолюцияга кўра, Бош Ассамблеяга ҳар икки йилда бир марта уни амалга ошириш жараёнини кўриб чиқиш мажбурияти белгиланган. 2021 йилда қабул қилинган стратегиянинг 7-қарори янги таҳдидларга, жумладан пандемия шароитида терроризмнинг ўзгаришига эътибор қаратилди. 2023 йилда аъзо давлатлар стратегиянинг саккизинчи мониторингини ўтказдилар. Бунда Бош котиб Бош Ассамблеянинг илтимосига биноан Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг глобал терроризмга қарши стратегиясини амалга ошириш бўйича Бирлашган Миллатлар ташкилоти тизимининг фаолияти ва уни амалиётга жорий этиш бўйича таклифлар тўғрисида ҳисобот тақдим этди. Натижада, 2023 йил 22 июн куни Бош Ассамблея Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг кун тартибидаги Глобал терроризмга қарши стратегиясининг саккизинчи мониторинг иши бўйича 77/298 резолюциясини овоз бермасдан қабул қилди.

Умумий халқаро ҳужжатлардан ташқари, терроризмга қарши қаратилган минтақавий ҳужжатлар ҳам мавжуд, улар орасида «Терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги Европа конвенцияси (Страсбург, 1977) ва унга ўзгартиришлар киритиш тўғрисидаги протокол (Страсбург, 2003); Европа Кенгашининг «Терроризмни олдини олиш тўғрисида»ги конвенцияси (Варшава, 2005); «Терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги Америкалараро Конвенция (Бриджтаун, 2002); «Терроризмни олдини олиш ва унга қарши кураш тўғрисида»ги Африка Иттифоқи конвенцияси (Жазоир, 1999) ва унинг протоколи (Аддис-Абеба, 2004); Жанубий Осиё минтақавий ҳамкорлик ассоциацияси «Терроризмга қарши кураш бўйича» минтақавий конвенция (Катманду, 1987) ва унинг қўшимча протоколи (Исломобод, 2004); Терроризмга қарши кураш бўйича АСЕАН конвенцияси (Себу, 2007); «Терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги Араб

конвенцияси (Қоҳира, 1998 йил); «Халқаро терроризмга қарши кураш тўғрисида»ги Ислом конференцияси ташкилотининг конвенцияси (Уагадугу, 1999 йил); Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлигига аъзо давлатлар ўртасида терроризмга қарши курашда ҳамкорлик тўғрисидаги битим (Минск, 1999 й.) ва бошқа бир қатор минтақавий халқаро ҳужжатларни санаб кўрсатишимиз мумкин.

Хулоса ўрнида шуни қайд этишимиз керакки, Конвенцияларда белгиланган айрим хусусиятлар терроризмга қарши самарали халқаро ҳуқуқий кураш учун салбий аҳамиятга эга: конвенцияларда ягона фундаментал асоснинг йўқлиги, террористик хатти-ҳаракатлар субъекти ҳуқуқий мақомининг ривожланмаганлиги, жиноят содир этганларни ҳуқуқий таъқиб қилишнинг турли хилда эканлиги, уруш ва тинчлик давридаги терроризмнинг аниқ белгиларининг мавжуд эмаслиги ва бошқалар.

Терроризмга қарши кураш бўйича юқоридаги қабул қилинган конвенцияларидан ташқари замонавий дунёда юзага келиши мумкин бўлган террористик ҳаракатларни олдини олиш учун яна қуйидаги бир қанча конвенцияларни қабул қилиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Биринчидан, **«Радикализм ва экстремизмни олдини олиш тўғрисида»**ги Конвенция. Ушбу Конвенция ижтимоий, таълим ва маданий чора-тадбирлар орқали радикализм ва экстремизмнинг олдини олиш стратегиясини ишлаб чиқишга, шунингдек, ушбу соҳада мамлакатлар ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлашда муҳим роль ўйнайди.

Иккинчидан, албатта ҳар қандай соҳада инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш муҳим ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан, БМТ томонидан **«Терроризмга қарши кураш контекстида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»**ги Конвенция ва **«Террористик ташкилотларга ёлланиш ва террористик ҳаракатларда болалар, ёшларни эксплуатация қилишнинг олдини олиш тўғрисида»**ги Конвенцияларни қабул қилиш.

«Терроризмга қарши кураш контекстида инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Конвенцияси орқали терроризмга қарши чоралари, шу жумладан адолатли суд жараёни, қийноққа солиш ва ноқонуний ҳибсга олишни тақиқлаш ва сўз эркинлигини ҳимоя қилишда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун халқаро меъёрлар ва стандартларни белгилаши мумкин.

Халқаро ҳуқуқда ёлланишни тақиқлаш бўйича бир қанча нормалар мавжуд бўлсада бу нормалар террористик ҳаракатларда ва террористик ташкилотларга ёлланишни тартиб солмайди. Шу боисдан мазкур **«Террористик ташкилотларга ёлланиш ва террористик ҳаракатларда болалар, ёшларни эксплуатация қилишнинг олдини олиш тўғрисида»**ги Конвенция болалар ва ёшларни террористик гуруҳларни турли мақсадларида, шу жумладан жангарилар, худкуш террорчиларни тайёрлашда болалар ва ёшларни ёллаш ва эксплуатация қилишдан ҳимоя қилиш, терроризм қурбонлари бўлган болаларни реабилитация қилиш ва қайта интеграциялашда қўллаб — қувватлаш ва айбдорларни болаларни ёллаш ва эксплуатация қилиш учун жавобгарликка тортиш чораларини назарда тутиши мумкин. Шунингдек, террористик ҳаракатларда ёлланган шахсларга нисбатан жавобгарликни белгилаш, уларни жавобгарликка тортишда давлатлар юрисдикциясини белгилашда ва

мазкур соҳада давлатлар ўртасида ҳамкорликни тартибга солувчи халқаро ҳужжат бўлиб хизмат қилади.

Учинчидан, ахборот технологиялари ривожланган даврда «Ижтимоий тармоқлар ва онлайн платформаларда террористик материалларни тарқатиш, террористик ташкилотларга тарғиб қилишни олдини олиш тўғрисида»ги Конвенция қабул қилиш орқали ижтимоий тармоқлар ва онлайн платформалар террористик гуруҳлар томонидан зўравонликни тарғиб қилиш, террористик ҳаракатларга ёллаш ва турли зўравонликларни кўзғатиш қарши муҳим восита бўлади. Бу конвенция ўз навбатида онлайн контентни тартибга солиш, ижтимоий медиа платформаларидан масъулиятли фойдаланишни рағбатлантириш, ҳукуматлар ва медиа-технология компаниялари ўртасида террористик онлайн контентга қарши курашиш бўйича ҳамкорликни кучайтириш чораларини белгилаши мумкин. Бундан ташқари, Конвенцияни қабул қилиш орқали хавфсизлик ва махфийликни ҳимоя қилишни таъминлаш учун терроризмга қарши кураш чораларни амалга ошириш жараёнида фуқароларнинг шахсий маълумотларини ҳимоя қилиш учун халқаро стандартлар ва чораларни белгилаши мумкин.

Хулоса қилиб айтиш мумкинки, терроризмга қарши курашнинг халқаро ҳуқуқий асослари ривожланишида уч асосий давр ажратилди: илк давр (1970 йилларгача), ўрта давр (1980-2000 йиллар) ва замонавий давр (2001 йилдан ҳозиргача). Ҳар бир даврда қабул қилинган муҳим халқаро ҳужжатлар, уларнинг аҳамияти ва таъсири таҳлил қилинди. Параграфда халқаро-ҳуқуқий ҳужжатларнинг айрим камчиликлари кўрсатиб берилди. Булар қаторига терроризмнинг ягона таърифи йўқлиги, терроризм субъектларининг ҳуқуқий мақоми аниқ белгиланмаганлиги, жиноятчиларни таъқиб қилиш механизмларининг турлича эканлиги кабилар киради. Умуман олганда, терроризмга қарши курашнинг халқаро ҳуқуқий асослари бўйича кенг қамровли таҳлил амалга оширилди. Келтирилган маълумотлар ва таҳлиллар терроризмга қарши курашнинг халқаро-ҳуқуқий жиҳатларини чуқурроқ тушуниш ва бу соҳада янги ёндашувлар ишлаб чиқиш учун муҳим аҳамиятга эга кўрсатмоқда.

Адабиётлар/Литература/References:

1. 16 декабрь 1997 йилдаги Бомбали терроризмга қарши кураш тўғрисидаги халқаро конвенция; 9 декабрь 1994 йилдаги Халқаро терроризмни йўқ қилиш чоралари тўғрисидаги декларация. Преамбула.
2. БМТ Бош Ассамблеясининг 2006 йил 8 сентябрдаги 60/288-сонли резолюцияси. URL: <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m>.
3. Договор о сотрудничестве государств – участников Содружества Независимых Государств в борьбе с терроризмом от 4 июня 1999г. Преамбула. // Собрание законодательства РФ. 2006. № 22. Ст. 2291;
4. South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) Regional Convention on Suppression of Terrorism. 1987. Preamble. P. 174.
5. United Nations Security Council (UNSC). 1948. *Resolution 57: The Palestine Question (18 September 1948)*. <http://unscr.com/en/resolutions/57>.
6. International Law Commission (ILC), 1951. *Draft Code of Offences against the Peace and Security of Mankind with commentaries/Yearbook of the International Law Commission*. [pdf] https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/7_3_1954.pdf
7. Multilateral Counter-terrorism: The Global Politics of Cooperation and Contestation, New York and London: Routledge (Global Institutions Series) (2010).

8. United Nations General Assembly (UNGA). 1970. *Resolution 2625: Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations (24 October 1970)*. [Online]. A/UNGA/Res/2625. Available at: <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/0/25A1C8E35B23161C852570C4006E50AB>.
9. Edward Luck, 'The Uninvited challenge: Terrorism targets the United Nations' in Edward Newman, Ramesh Thakur and John Tirman, eds., *Multilateralism under Challenge? Power, International Order and Structural Change*, Tokyo: United Nations University Press, 2006, pp. 336-356.
10. Конвенция о преступлениях и некоторых других актах, совершаемых на борту воздушных судов // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/crimes_ aboard.shtml
11. Конвенция о борьбе с незаконным захватом воздушных судов // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aircraft_ seizure.shtml
12. Joyner, C.C., 2003. International Extradition and Global Terrorism: Bringing International Criminals to Justice. *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, 25(3), pp. 493-542., 513
13. Конвенция о борьбе с незаконными актами, направленными против безопасности гражданской авиации // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aviation_ security.shtml
14. Levitt, M.G., 1989. The International Legal Response to Terrorism: A Reevaluation. *University of Colorado Law Review*, 60, pp. 533-551.
15. Stechel I., 1972. Terrorist Kidnapping of Diplomatic Personnel. *Cornell International Law Journal*. 5(2), p. 203
16. Elizabeth Schmidt *Foreign Intervention in Africa: From the Cold War to the War on Terror* The International Journal of African Historical Studies [Vol. 47, No. 2 \(2014\)](#), p. 350-352
17. Stiles, K.W., 2006. The Power of Procedure and the Procedures of the Powerful: AntiTerror Law in the United Nations. *Journal of Peace Research*, 43(1), p42.
18. Christopher C Joyner, 'International Extradition and Global Terrorism: Bringing International Criminals to Justice' (2003) 25 *Loyola of Los Angles International and Comparative Law Review* 493, 520.
19. United Nations General Assembly (UNGA). 1985. *Resolution 40/61* // <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/482/88/pdf/nr048288.pdf?token=BF3GRWQl1pooruqg47&fe=true>
20. Конвенция о маркировке пластических взрывчатых веществ в целях их обнаружения // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/markconv.shtml
21. Combs, Cindy C. & Martin W. Slann. Encyclopedia of Terrorism. (2007, July 1). *Library Journal*, 132(12), 122+. <https://link.gale.com/apps/doc/A166537043/AONE?u=anon~7e4b2060&sid=sitemap&xid=7a36c3f6>
22. United Nations General Assembly (UNGA). 1977. *Resolution 51/210* // https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/terrdec2.shtml
23. Forget, L., 2002. *Combating the Financing of Terrorism*. Washington D.C.: Legal Department of the International Monetary Fund.
24. Nesi, G., 2006. *International Cooperation in Counter-terrorism The United Nations and Regional Organisations in the Fight Against Terrorism*. Hampshire, England: Ashgate Publishing Limited.
25. Aust, A., 2001. Counter-Terrorism- A New Approach. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 5, p. 286.

26. Diaz-Paniagua, F.C., 2008. Negotiating Terrorism: The Negotiation Dynamics Of Four UN Counter-Terrorism Treaties, 1997-2005. Ph.D. The City University of New York. P. 434.
27. UNSC Res 1373 (28 September 2001) UN Doc S/RES/1373 https://www.unodc.org/pdf/crime/terrorism/res_1373_english.pdf
28. Laborde, J. P. (2005). Counter Terrorism: New International Criminal Laws Perspectives. Work product of the 132nd International Senior Seminar, UNODC. Austria.
29. UNSC Res 1624 (14 September 2005) UN Doc S/RES/1624 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n05/510/54/pdf/n0551054.pdf?token=Nm7hJDDck2dnZtzUEG&fe=true>
30. UNGA Res 51/210 (17 December 1996) UN Doc A/RES/51/210 <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n97/761/67/pdf/n9776167.pdf?token=02Pcg7bEEpPG6CkFV6&fe=true>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/8 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).